

Βιβλία Γεωγραφίας

Η Γεωγραφία του Ελληνικού Διαφωτισμού (18ος αι.)

Από το τελευταίο τέταρτο του 17ου αιώνα δραστηριοποιείται μια νέα γενιά ελλήνων λογίων με γεωγραφικά και χαρτογραφικά ενδιαφέροντα. Μεταξύ τους πολλοί ιερωμένοι στο ρεύμα του ευρωπαϊκού διαφωτισμού και κοινωνοί των νέων επιστημονικών επιτευγμάτων του δυτικού πολιτισμού, αλλά και συνεπείς στην ορθόδοξη αγωνιστικότητα τους. Κορυφαίες μορφές δύο πρώτοι σημαντικοί, σύγχρονοι και φίλοι, ο γιαννιώτης Μελέτιος Μήτρου (1661–1714) και ο κορινθίος Χρυσάνθος Νοταράς (1663–1731), αργότερα μητροπολίτης Αθηνών ο πρώτος και πατριάρχης Ιεροσολύμων ο δεύτερος, αντιλαμβάνονται γρήγορα το πνεύμα και τον ρόλο της νέας ευρωπαϊκής γεωγραφικής και χαρτογραφικής κοσμογονίας.

Δεν είναι τυχαίο, αλλά αντίθετα άξιο ιδιαίτερης προσοχής το γεγονός ότι, ο μεν Μελέτιος είναι γνωστός και ως “ο Γεωγράφος”, τον δε Χρυσάνθο τον βρίσκουμε να θητεύει κοντά στον περίφημο γεωδαίτη Cassini, στον οποίο ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ είχε αναθέσει τη γέννηση της “νέας χαρτογραφίας” ως καταστατικό σκοπό της παρισινής Académie και του προσαρτημένου σ’ αυτήν Αστεροσκοπείου. Εκεί όπου εργάστηκε, παρόντος του Χρυσάνθου, ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της νέας χαρτογραφίας, ο Guillaume Delisle, στους χάρτες του οποίου κυρίως θα στηριχθεί αργότερα ο Ρήγας για τη σύνταξη της Χάρτας του.

Ο Μελέτιος συνέγραψε στη Ναύπακτο, περί τα τέλη του 17ου αιώνα, τετράτομο γεωγραφικό σύγγραμμα, μια επιτομή του οποίου θα τυπωθεί το 1728 στη Βενετία για να γίνει το βασικό διδακτικό εγχειρίδιο για το μάθημα της γεωγραφίας στα ελληνόφωνα σχολεία του 18ου αιώνα. Πολύ αργότερα, στη Βενετία, ο Άνθιμος Γαζής θα επανεκδώσει το έργο του Μελετίου.

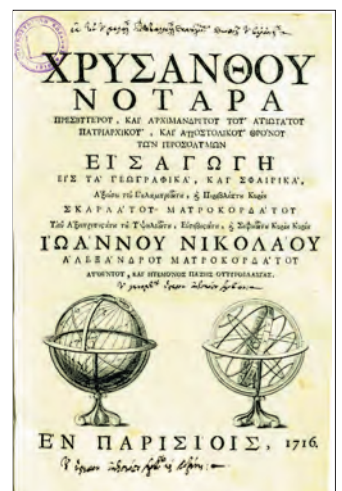
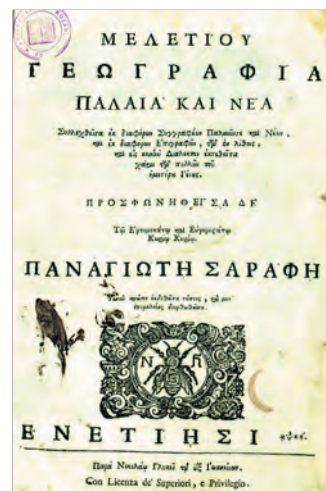
Ο Χρυσάνθος, αφού σπουδάσει πρώτα στην Πάδοβα και μετά στο Παρίσι, θα εκδώσει το 1700 στην ενετική πόλη τον γνωστό παγκόσμιο χάρτη “το πρώτον τύποις Ελληνικοίς εκδοθείς” και έναν μικρότερο (αντίγραφο ολλανδικού) ο οποίος περιλαμβάνεται στην περί γεωγραφίας έκδοση του Νοταρά που εκδίδεται στο Παρίσι το 1716.

Σειρά λογίων και διδασκάλων που ασχολούνται με τη συγγραφή γεωγραφιών και την απόδοση χαρτών στα ελληνικά, ακολουθούν τον 18ο αιώνα, όπως ο χιώτης

Ο την ιστορίαν καὶ τὴν γεωγραφίαν τῆς ἐαυτοῦ πατρίδος ἀγνοῶν, τὸ νῆπιόν ἐστί τῆς πατρίδος.

Δανιὴλ Φιλιππίδης, 1816

Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης [Αρχοντικό Λασιάνη]

ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Προγραμματική Συνεργασία 2008-2010 “Οργάνωση και Ανάδειξη Δημοτικής Χαρτοθήκης Κοζάνης”. Εγκαίνιο, 11 Οκτωβρίου 2008 / Έκθεση “Η Κοζάνη στον Κόσμο των Χαρτών”, 12 Οκτωβρίου - 7 Δεκεμβρίου 2008.

Αριστερά: Από την "Εισαγωγή στα Γεωγραφικά και Σφαιρικά" του Χρυσάνθου Νοταρά, Παρίσι 1716. Δεξιά: Από τη "Γραμματική Γεωγραφική" του Γεωργίου Φατζέα, Βενετία 1760 (Κοβεντάριος Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης).

Κωνσταντίνος Γορδάτος, ο τσιριγώτης Γεώργιος Φατζέας, ο δοβρουτσιανός Ιώσηπος Μοισιόδαξ, ο κερκυραίος Νικηφόρος Θεοτόκης, ακόμη και ο Αδαμάντιος Κοραής. Στο φιλογεωγραφικό κλίμα των παραδουνάβιων ηγεμονιών και οι πηλιορείτες εξάδελφοι Δανιήλ Φιλιππίδης και Γρηγόριος Κωνσταντάς, οι "Δημητρείς", συγγράφουν την ανολοκλήρωτη *Νεωτερική Γεωγραφία*, Βιέννη 1791. Η επιρροή των επιστημονικών επαφών του Φιλιππίδη στο Παρίσι του 1790, με τον σπουδαίο αστρονόμο Lalande και τον, με ελληνικά ενδιαφέροντα, γεωγράφο Barbié du Bocage φαίνεται ότι συνέβαλαν στην ιδιαίτερη διαμόρφωση της γεωγραφίας τους. Λίγο πριν το τέλος του 18ου αιώνα, η προοδευτική ωρίμανση των φωτισμένων κινητήριων δυνάμεων του Ελληνισμού έχει κλείσει έναν κύκλο. Αναμφισβήτητο και

διακριτό ρόλο σ' αυτήν παίζει η γεωγραφική εκπαίδευση και παιδεία και η χαρτογραφική τους πλαισίωση. Ένα ενδιαφέρον ερώτημα που μπορεί να τεθεί εδώ, είναι το, κατά πόσον η ευρεία ενασχόληση των ελλήνων λογίων του 18ου αιώνα με τη γεωγραφία και τους χάρτες, εντάσσεται στο κυρίαρχο τότε στη Δύση ρεύμα των θετικών επιστημών ή αποτελεί συνειδητή αναζήτηση της γεωγραφικής παιδείας και αυτογνωσίας που θα έπρεπε να διακρίνει τους Έλληνες στην πορεία τους προς την Παλιγγενεσία. Την απάντηση δίνει με μεγαλοπρέπεια η *Χάρτα*, ως κορυφαία δράση του Ρήγα Βελεστινλή, στο πλαίσιο της νέας δυναμικής διεκδικητικής στροφής που παίρνει ο Ελληνισμός από τα τέλη του 18ου αιώνα.

Κείμενο / επιμέλεια:
Ευάγγελος Λιβιεράτος, Καθηγητής ΑΠΘ / Επιστημονικός υπεύθυνος.

